

ПОЛІТИЧНИЙ ЛАНДШАФТ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ: РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ

Анотація. У статті проаналізовано особливості формування партійного спектру Чернівецької області наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. – періоду становлення та розвитку багатопартійності в регіоні. На основі архівних матеріалів прослідковано процес утворення місцевих осередків політичних партій під впливом різноманітних чинників у контексті політичних процесів національного і регіонального рівнів. Доведено, що структуризація політичного ландшафту Чернівецької області зазнала динамічного розвитку, проте інтенсивне створення місцевих партійних організацій супроводжувалося відсутністю організаційної згуртованості та чітких програмних завдань.

Ключові слова: обласні осередки, політичні партії, політичний ландшафт, Чернівецька область, регіон.

Події новітнього періоду розвитку українського суспільства викликають інтерес до політичних аспектів розвитку регіонів на сучасному етапі. Цікавою в цьому контексті є західна адміністративно-територіальна одиниця – Чернівецька область (Буковина), що виділяється своєю поліетнічністю і прикордонним розташуванням та кількістю електорату, стабільною та порівняно найменшою в Україні.

Територія області складається з доволі компактно розташованих населених пунктів, в яких проживає значна частина титульної нації, де українці становлять 75,0%. За даними всеукраїнського перепису 2001 р., поліетнічність Чернівецької області утворюється чималою компактною присутністю румунів (12,5%), молдован (7,3%), росіян (4,1%), євреїв (1,8%). Підкреслимо, що ця адміністративно-територіальна одиниця в умовах бездержавності входила до складу різних держав, що значною мірою вплинуло на перебіг регіональних політичних процесів та електоральну специфіку цього регіону. Водночас ментальність місцевого населення характеризується, на думку професора А. Круглашова, лояльним ставленням до влади та підтримкою її політичного курсу [9, с. 28].

Упродовж кінця ХХ – початку ХХІ ст. у регіональній політиці Чернівецької області досить суттєву роль відігравали обласні осередки політичних партій, які утворювалися під впливом різноманітних чинників та еволюціонували в контексті політичних процесів національного та регіонального рівнів. Виконуючи свої функції, вони намагалися ставати активними суб'єктами політичного процесу, прямо чи опосередковано долучалися до розвитку регіональної політики [2; 13, с. 16]. Проте їх навряд чи можна вважати, як це дещо ідеалізує Ю. Шведа, гарантими демократично організованого політичного процесу на регіональному рівні [24, с. 194].

Підкреслимо, що питанням дослідження політичного ландшафту Чернівецької області займалися вітчизняні науковці А. Круглашов, В. Бурдяк, О. Колесников, Ю. Остапеч та інші. Проте в опублікованих наукових розвідках побіжно розглядається еволюція партійної структури в цей період, відсутнє детальне дослідження початкового етапу формування політичних партій регіону та їх безпосередньої політичної активності. Тому метою цієї статті стало дослідження особливостей формування та розвитку політичного ландшафту Чернівецької області наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. на основі матеріалів Державного архіву Чернівецької області та Центрального архіву громадських об'єднань України.

У період 1999–2001 рр., як і по всій країні, політичний простір Чернівецької області був розподілений між найвпливовішими політичними партіями України, хоча саме тут виразності набували тенденції розколів «брендових партій» та створювалися нові осередки політичних партій [11, с. 17].

Упродовж 1999 р. у Чернівецькій області функціонувало 28 обласних осередків політичних партій і зареєстровано шість обласних організацій політичних партій, серед яких: партія «Демократичний союз», Ліберальна партія України (оновлена), партія «Соціал-демократичний союз», УСДП; «Рух» (УНР) та ВО Батьківщина. Однак осередки тільки останньої з них були легалізовані в усіх районах області та м. Чернівцях. Решта зазначених партій здебільшого не функціонували. Прикладом можуть слугувати

осередки «Соціал-демократичного союзу», СДПУ та УСДП, в кожній з яких налічувалося близько 50 осіб [7, арк. 28]. Нечисельними були осередки обласних організацій політичних партій «За красиву Україну» та «Молода Україна», Партії регіонального відродження України, де, відповідно, налічувалося від 16 до 26 осіб. У трьох партійних осередках Чернівецької обласної Української селянсько-демократичної партії нараховувалося всього 14 осіб [4, арк. 85–86].

Обласна організація ВО «Батьківщина», зареєстрована наприкінці 1999 р. у Чернівецькій області та легалізована осередками у всіх районах краю, стала найчисельнішою політичною силою регіону. Тут вже у 2001 р. налічувалося близько 4100 осіб [7, арк. 28].

Соціальною базою новоутворених партійних осередків переважно були представники інтелігенції, науковці, державні, службовці, студенти. Приміром, обласну організацію Ліберальної партії України (оновлену) утворили студенти та представники творчої інтелігенції, а обласну організацію партії «Демократичний союз» – науковці, представники малого бізнесу, державні службовці [4, арк. 8–11].

На початку ХХ ст. у Чернівецькій області продовжувався процес розширення вже легалізованих партійних осередків, зростала інтенсивність політичного життя, а з наближенням парламентських виборів зростала і чисельність осередків політичних партій. Так, у 2001 р. зі 187 осередків Чернівецької області найчисельнішими були ВО «Батьківщина», ВО «Громада», Демократична партія України, КПУ, НДП, партія «Демократичний союз», Аграрна партія України, Ліберальна партія України (оновлена), Народний Рух України, СПУ, СДПУ (о) [11, с. 175–178].

У січні–лютому 2000 р. відбулися установчі збори Української народної партії «Собор», метою діяльності якої було визначено згуртування свідомих національно-демократичних сил для порятунку становища в державі, бо, за словами одного з його чернівецьких лідерів В. Добржанського, «режим державного правління наскрізь прогнив, повністю корумпований і ніколи не витягне Україну з прірви» [16, арк. 19].

Таке гасло суттєво вплинуло на підвищення рейтингу «Собору» в області та чисельному зростанню його партійних організацій. Так, приміром, упродовж січня–червня 2000 р. було створено Чернівецьку міську та 8 районних партійних організацій загальною чисельністю 118 осіб. На початок листопада 2000 р. у Чернівецькій обласній організації УНП «Собор» вже налічувалося 218 членів партії, у лютому 2001 р. – 276 осіб, вересні 2001 р. – 362 члени партії [17, арк. 3, 10; 16, арк. 8, 16, 21]. Проте в процесі легалізації районних організацій УНП «Собор» місцеві органи влади чинили опір. Зокрема, керівництво Путильської РДА повідомило, що не збирається визнавати районну організацію і висловило низку застережень та непрямих погроз [17, арк. 7].

На початок ХХІ ст. у Чернівецькій області було легалізовано 1273 осередки політичних партій [14, с. 112, с. 300]. Для зазначеного періоду характерне інтенсивне створення місцевих осередків Української демократичної партії (УСДП), метою діяльності якої було втілення в життя положень Конституції України, відродження та всебічний розвиток українського села, утвердження селянина господарем на основі приватної власності на землю та майно. Так, у 2001 р. у Чернівецькій області уже функціонувало 7 осередків УСДП [22, арк. 123–131].

Регіональний партійний простір у поствиборчий період 2002–2003 рр. був представлений 57 обласними осередками політичних партій [5, арк. 95]. Зазначимо, що найчисельнішою політичною силою в області залишалася СДПУ (о), яка нараховувала відповідно понад 20 тис. осіб на Буковині.

Водночас у зазначений період близько 30% від усіх зареєстрованих обласних організацій політичних партій в регіоні існували де-юре, однак де-факто ніяк себе не проявляли. Зокрема, до них можна зарахувати осередки політичних партій ВО лівих сил «Справедливість», політичної партії «Вітчизна», Української партії зелених, УХДП та Християнсько-ліберального союзу УНП «Собор» [5, арк. 138]. Кількість означених осередків була незначною та коливалася від 13 до 27 осередків, де налічувалося близько 600–700 осіб [21, арк. 3].

Впливовими в регіоні та організаційно структурованими залишалися НДП, АПУ, ВПО «Жінки за майбутнє», ВО «Батьківщина» та «Демократичний союз». Досить розгалужена мережа партійних осередків НРУ, КПУ, СелПУ та СПУ давала змогу цим політичним організаціям вести активну діяльність у громадському житті області [6, арк. 52]. Із зареєстрованих політичних партій виділялися осередки партії «Народна влада», що ставили за мету діяльності сприяння побудові громадянського суспільства на принципах справедливості в інтересах кожного громадянина України. Відповідно, Чернівецька обласна організація Партії «Народна влада» утворена 11 жовтня 2004 р., а упродовж 2005 р. на Буковині зареєстровано вже три її організації [23, арк. 2]. Найбільш структурованими на Буковині залишалися Хотинський, Новоселицький та Кіцманський райони. Проте найбільша кількість членів партій зафіксована в обласному центрі.

У першій половині 2005 р. організаційно розвинутими на Буковині були обласні організації СДПУ (о). Вони нараховували, відповідно, 24 обласні, міські, районні організації і були зареєстровані у всіх районах області та обласному центрі [12, с. 262–269, 400–407]. Організаційну згуртованість у регіоні проявляли обласні організації НДП, ВПО «Жінки за майбутнє», партії «Демократичний союз» та ВО «Батьківщина». Загалом у цей період зафіксовано 83 обласні партійні організації в Чернівецькій області, які були представлені 915 осередками [12, с. 262–269; 400–407].

Особливістю конфігурації політичних сил краю було те, що у 2006 р. окремі політичні партії, які утворили виборчі блоки на загальноукраїнському рівні, залишалися маловпливовими в суспільно-політичному житті регіону та не мали структурних утворень. Більшість (до 19%) з них існували на Буковині де-юре, зокрема: Зелена партія України, Українська партія справедливості, «Свіча», політична партія ВО «Центр», партія «Русько-український союз», Українська національна консервативна партія, Слов'янська партія, Комуністична партія (трудящих) [12, с. 262–269, 400–407].

У досліджуваному регіоні високий рейтинг мали новоутворені після «помаранчевої революції» блоки: Народний блок Литвина (Народна партія, партія Всеукраїнського об'єднання лівих «Справедливість», Українська селянська демократична партія); виборчий блок «Наша Україна» (НСНУ, ПППУ, КУН); Блок Юлії Тимошенко (ВО «Батьківщина» та УСДП); Український Народний Блок Костенка-Плюща (УНП, партія «Україна соборна» та Партія Вільних селян і підприємців України) [18, арк. 1–6]. Поступово створювалися осередки Партії регіонів, незважаючи на заяву тодішнього партійного лідера «Нашої України» Р. Безсмертного, який стверджував, що ця політична сила представляє інтереси або комерційних, або державних структур сусідніх держав [19, арк. 62].

Напередодні позачергових парламентських виборів 2007 р. в обласних осередках СПУ розпочався процес переформатування, під час якого відбувся розкол між «старою гвардією» та «новопартійцями». Чимало членів СПУ, що вийшли з її рядів, вступали до створеної ще у 2000 р. лівоцентристської партії «Справедливість». Так, напередодні виборів 2007 р. до лав цієї політичної сили у м. Чернівцях перейшло з СПУ 60 осіб. Головою обласної організації обрано досвідченого керівника лівого руху на Буковині Л. Додонову [18, арк. 3, 24, 72]. Попри те, що ці політичні сили мали представництво в органах виконавчої влади та місцевого самоврядування, вони не проводили активної агітації та не апелювали до своєї діяльності на рівні інститутів влади [1].

Після парламентських виборів 2007 р. політичний ландшафт досліджуваної області суттєво розширився за рахунок новостворених партій. У Чернівецькій області функціонувало 109 обласних організацій політичних партій, проте значна частина з них існували на папері. Приміром, це стосується 7 районних осередків Ліберальної партії України та Чернівецької міської організації, жодна з яких не знаходилася за вказаними юридичними адресами [15 арк. 10]. Найчисельнішими залишалися НСНУ, БЮТ, Партія регіонів, СПУ, Блок Литвина, які водночас мали належне організаційно-кадрове забезпечення. Головою обласної державної адміністрації став представник «Нашої України» В. Куліш, а головою обласної ради – позапартійний І. Шилепницький.

Найбільш структурованими в цей період залишалися обласні політичні організації Партії регіонів, ВО «Батьківщина», Народної партії, СПУ, УНП. Як і по всій Україні загалом, в Чернівецькій області значно зріс рейтинг Партії регіонів, який кардинально вплинув на кадрові призначення: ставлеником В. Януковича в Чернівецькій області став регіонал М. Папієв, представниками голів районних адміністрацій – представники провладної партії [10].

У травні 2010 р. у Чернівецькій області ВО «Свобода» зініціювало створення Комітету Захисту України в регіоні. Передбачалося, що осередки політичних партій мають об'єднатися, щоб захистити державу Україна у всіх сферах суспільного життя на усіх рівнях. Обов'язковою умовою для входження до Комітету стало очищення політичних сил від зрадників та пристосуванців.

До новоутвореного об'єднання увійшли ВО «Свобода», НСНУ, ВО «Батьківщина», «Народна Самооборона», Народний Рух України, Українська народна партія, Демократична партія України, Українська Республіканська партія «Собор». Одразу ж після цієї події було створено координаційну раду Комітету Захисту України, до якої увійшли по одному представнику від кожної політичної сили. Також було домовлено про входження представника ГО «Блок національних сил Буковини» [8]. Таким чином, ті політичні сили регіону, що відігравали досить непомітну роль у виробленні регіональної політики, вирішили об'єднатися. На нашу думку, це стало черговою пар-кампанією, щоб заявити про свою «активну діяльність» та організовану мобільність.

Упродовж першої половини 2010 р. у Чернівецькій області динамічно створювалися 6 міських та 11 районних організацій Партії «Народна влада», Чернівецьку регіональну організацію якої очолив В. Золотарьов [23, арк. 2].

Після жовтневої виборчої кампанії 2010 р. партійна палітра регіону залишалася майже незмінною. Найбільш розгалужену мережу партійних осередків на Буковині мала Партія регіонів, ВО «Батьківщина», Народна партія. Така ситуація зберігалася до чергових парламентських виборів 2012 р. [10].

Події Євромайдану, які довели усьому світові зниження рівня патерналістських настроїв в українському соціумі, стали поштовхом до проведення позачергових парламентських виборів у жовтні 2014 р. Хвиля громадянської активності, що засвідчила прояв суспільної аморфності, внесла значні корективи в суспільно-політичне життя західного прикордонного регіону – Чернівецької області. Зокрема, напередодні позачергової виборчої кампанії в жовтні 2014 р. тут було повністю нівельовано вплив Партії регіонів. Фактичне переформатування політичного ландшафту краю, яке розпочалося ще в лютому 2014 р., відкрило нові перспективи для таких політичних сил, як «Народний фронт», «Удар», «Самопоміч».

Таким чином, можна стверджувати, що структуризація партійного простору Чернівецької області упродовж досліджуваного періоду зазнала певного еволюційного розвитку – від одного-двох десятків обласних партійних осередків у 1999 р. до 150 і більше обласних осередків політичних партій у 2014 р. Періоди інтенсивного створення місцевих осередків збігалися з передвиборчими кампаніями, однак більше 20% новоутворених обласних організацій політичних партій через відсутність організаційної згуртованості та чіткої ідейно-політичної програми залишалися маловпливовими політичними суб'єктами в регіонах та існували тільки де-юре. Високий рейтинг мали такі групи осередків політичних партій: народно-демократичні, державницькі та правочентристські партійні осередки прагматичного спрямування (Партія регіонів, НСНУ, соціал-демократичні (СДПУ (о)).

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурдяк В., Веренько В. Здобутки та прорахунки опозиційних партій на парламентських виборах 2007 року на Буковині. URL: <http://postua.info/news.php?nid=17>
2. Гонюкова Л. Вплив політичних партій на процеси суспільних трансформацій. URL: http://old.niss.gov.ua/book/StrPryor/SpPtjor_13/5.pdf
3. Державний архів Чернівецької області (далі – ДАЧО). Ф. 2836. Оп. 2. Спр. 1272, 73 арк.
4. ДАЧО. Ф. 2836. Оп. 2. Спр. 1000, 126 арк.
5. ДАЧО. Ф. 2836. Оп. 2. Спр. 1552, 189 арк.
6. ДАЧО. Ф. 2836. Оп. 2. Спр. 1893, 179 арк.
7. ДАЧО. Ф. 2836. Оп. 2. Спр. 1272, 29 арк.
8. 3 ініціативи «Свободи» створено Комітетом Захисту України. URL: <http://www.chernivtsy.svoboda.org.ua/diyalnist/povupu/014981>
9. Круглашов А. Регіональна етнополітична стабільність: історична ретроспектива (на прикладі Чернівецької області). *Політологічні та соціологічні студії*. Збірник наукових праць. Т. III. Чернівці : Рута, 2009. С. 11–39.
10. Політична карта Чернівецької області. URL: <http://map.opora.ua/content/allresults/34>
11. Політичні партії в Україні: Інформаційно-довідкове видання / Редкол. : М.М. Рябець (голова) та інш. Київ : Центральна виборча комісія, 2001. 360 с.
12. Політичні партії в Україні: Інформаційно-довідкове видання (друге, доповнене) [Редкол. : Я. Давидович (голова ред. кол.), В. Завалевська, О. Вишневська та ін.]. Київ : Атіка, 2005, 440 с.
13. Політичні партії України напередодні парламентських виборів: стан і тенденції. *Національна безпека і оборона*. 2001. № 12 (24). С. 15–57.
14. Регіональний портрет України / За заг. редакцією Ю. Тищенко. Київ : УНЦПД, 2003. 336 с.
15. Центральний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України). Ф. 317. Оп. 1. Спр. 61, 25 арк.
16. ЦДАГО України. Ф. 325. Оп. 1. Спр. 33, 94 арк.
17. ЦДАГО України. Ф. 325. Оп. 1. Спр. 96, 25 арк.
18. ЦДАГО України. Ф. 331. Оп. 1. Спр. 23, 7 2 арк.
19. ЦДАГО України. Ф. 332. Оп. 1. Спр. 69, 297 арк.
20. ЦДАГО України. Ф. 337. Оп. 1. Спр. 53, 4 арк.
21. ЦДАГО України. Ф. 342. Оп. 1. Спр. 53, 390 арк.
22. ЦДАГО України. Ф. 342. Оп. 1. Спр. 157, 159 арк.
23. ЦДАГО України. Ф. 343. Оп. 1. Спр. 86, 25 арк.
24. Шведа Ю. Теорія політичних партій та партійних систем. Львів : Тріада плюс, 2004. 528 с.

В. И. Чебанюк. Политический ландшафт Черновицкой области: региональное измерение формирования и развития. – Статья.

Аннотація. В статті проаналізовані особливості формування партійного спектра Черновицкої області в кінці ХХ – началі ХХІ в. – періода становлення і розвитку многопартійності в регіоні. На основаних архивних

матеріалів досліджено процеси формування місцевих організацій політичних партій під впливом різних факторів в контексті політичних процесів національного і регіонального рівнів. Доказано, що структуризація політичного ландшафту області динамічно розвивалась, але інтенсивне створення місцевих партійних організацій супроводжувалося відсутністю організаційної сплоченості та чітких програмних завдань.

Ключеві слова: обласні ячейки, політичні партії, політичний ландшафт, Черновицька область, регіон.

V. Chebanyk. Political landscape of Chernivtsi region: regional dimension of formation and development. – Article.

Summary. The article analyzes the peculiarities of the formation of the party spectrum of the Chernivtsi region in the late XX – early XXI century – the period of formation and development of multi party systems in the region. On the basis of archival materials the process of formation of local branches of political parties under the influence of various factors in the context of political processes of national and regional levels is traced. It is proved that the structuring of the political landscape of the Chernivtsi region has undergone dynamic development, but the intensive creation of local party organizations was accompanied by a lack of organizational cohesion and clear program objectives.

Key words: regional branches, political parties, political landscape, Chernivtsi region, region.

УДК 171.132

О. В. Шевчишена

кандидат психологічних наук,

старший викладач кафедри педагогіки та психології

Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

м. Хмельницький, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ АКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ПЕДАГОГА ДО РОЗВИТКУ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ В ШКОЛЯРІВ

Анотація. У статті обґрунтовано можливості формування в сучасного педагога психологічної готовності до розвитку життєстійкості в дітей у закладах загальної середньої освіти. У процесі дослідження цієї проблематики було здійснено пояснення поняття, пов'язаного з життєстійкістю в дітей, а отже, запропоновано перелік активних методів навчання та обґрунтовано їх значення в контексті формування психологічної готовності вчителя до розвитку життєстійкості в школярів. За результатами дослідження напрацьовано висновок, виходячи з якого можна вважати, що застосування активних методів навчання слугує запорукою посилення в педагогічних працівників внутрішніх ресурсів, які загалом мають давати змогу їм розуміти психологію сучасної дитини, а отже, розвивати в сучасних школярів життєстійкість шляхом конструктивного діалогу з ними.

Ключові слова: заклад загальної середньої освіти, педагог, психологія сучасної дитини, життєстійкість, психологічна готовність педагога до розвитку життєстійкості в дітей, активні методи навчання, діалогова взаємодія.

В умовах модернізаційних змін, які супроводжують різні сфери нашого соціуму, дослідники продовжують зосереджувати увагу на відстеженні внутрішніх потенціалів людини, ресурсів, які загалом дають змогу їй протистояти доволі складним життєвим обставинам, а отже, вирішувати проблеми конструктивними шляхами.

Відповідно, стрімкі зміни, які охоплюють різні сфери нашого суспільства, зумовлюють потребу в такій особистості, яка буде відрізнятися впевненістю, творчістю, винахідливістю, гнучкістю та динамічністю поведінки, стійкістю до різносторонніх впливів, здатністю орієнтуватися в просторі непередбачуваних соціальних ситуацій та вміннями конкретно виходити з них, вміннями зав'язувати розмову (діалог), бути готовою до аргументації власної точки зору, бути зацікавленою в поставленій меті, а отже, готовністю до посилення резервів власної особистості задля її реалізації.